

MEZEY KATALIN

S. Benedek András emlékezete

Noha közös ismerősök révén, például Balla Gyula kárpátaljai költő társaságában korábban is találkoztunk már, a barátságunk S. Benedek Andrással, Bénivel igazából 1978 őszén kezdődött. Ekkor kerültem megbízott versrovatvezetőnek a Szovjet Irodalom című folyóirat szerkesztőségébe – hét év gyermekgondozási segély után visszatérve a mindennapos munkába –, arra az időre, amíg a korábbi rovatvezető is vissza nem jön a GYES-ről.

Az állás betöltését illetően egyetlen bökkenő volt csak: az, hogy nem tudtam elég jól oroszul, bár – sok diplomázott honfitársamhoz hasonlóan – tíz évig tanultam én is ezt a nyelvet (négy évig az általános iskolában, négy évig a gimnáziumban és két évig a Bölcsészettudományi Karon. De hát, a közmondás szerint is: Nem akarásnak nyögés a vége). A főszerkesztő, Wintermantel István bízott benne, hogy majd munka közben belejövök.

Ehhez azonban sokat kellett bejárnom a Molnár utcai Gorkij Könyvtárba, ahol gazdag választékát találtam az orosz kézikönyveknek, szótáraknak. Akkortájt már itt dolgozott S. Benedek András, aki kezdetől sokat segített nekem. Annyira, hogy nem egyszer – a szerkesztőség engedélyével – munkát is tudtam adni neki: volt, hogy ő készítette el a versek nyersfordítását (ami egyébként az én feladatom volt, de ha egy-egy tematikus számban túl sok volt a vers, akkor engedélyezték, hogy segítséget vegyek igénybe). Többnyire már klasszikusnak számító orosz költők műveiből kellett nyersfordítást készíteni a fordításra felkért költők számára. A hetvenes évek végén már az olvadás jelei mutatkoztak a Szovjetunióban, a korábbi pártköltők helyett Jeszenyintől, Majakovszkijtól, Anna Ahmatovától, Mandelstammtól a kortárs, akkor már világszerte elismert Jevtusenkováig, Voznyeszenszkijig, Bella Ahmadulináig és tovább terjedt a rendszeresen publikált költők névsora.

A versek nyersfordítása nem egyszerű dolog, hiszen a versszöveg sokszor többretegű, kódolt beszéd, amihez kell országismeret, történelmi tudás, sőt, a szovjet időkben még ennél is több, a rejtett törté-

nelem és irodalomtörténet ismerete is. Kiváló – és számomra nagyon szükséges – segítőre találtam Béniben, aki maga 29 éves koráig kénytelen-kelletlen részese volt a szovjet irodalmi életnek, igaz, hogy Kárpátalján, de a szovjet világ karaktere, a hatalom eszközei és módszerei a centrumban és a perifériákon ugyanazok voltak. Kiváló lexikális tudással, az orosz és szovjet irodalom alapos ismeretével bírt, emellett megbízható és készséges ember volt.

Általa ismertem meg a kárpátaljai múltat és jelent is, egy pályakezdő generáció közös, nagy terveinek és kezdeményezéseinek zátonyra futását (az Együtt és a Forrás Stúdió történetét), ami nagyon hasonlított a mi indulásunkhoz, az *Elérhetetlen Föld* költőinek ekkorra már nagyjából bekövetkezett háttérbe szorításához. Azzal a lényeges különbséggel, hogy minket nem soroztak be a szovjet hadseregbe büntetéképpen, ahogy például ez Bénivel – teljesen törvényellenesen – megtörtént. Érthető volt, hogy börtönszolgálatban letöltött katonaeve után, látva, hogy otthon nem kap többé irodalmi, de még értelmiségi állást sem, hála felesége, Lívia kitartó támogatásának, nagy szerencsével, sikeresen áttelepült Magyarországra.

Béninek köszönhetően értettem meg, mennyi közös vonás van a mi indulásunk és az ő vesszőfutásuk történetében. Nagy összetartó erő, ha tudjuk, hogy közösek a falak, amelyeknek ifjúkorunkban fejvel nekirohantunk. És hogy közösek a ránk váró feladatok is, ha komolyan vesszük magunkat, és olyan irodalmat akarunk írni, amely magában foglalja a magyarság XX. századi történelmének valódi eseményeit, azok valóságos következményeit, beleértve a nagyszüleink, szüleink keserves sorsát is. Ez is szinte minden fordulatában, örömeiben, tragédiáiban közös volt, egyszersmind közös tabutémát jelentett nemcsak az irodalomban, de a politika és az élet minden területén, így a művészetekben (pl. a filmben is), de az újságírásban, médiában, a történelemoktatásban és kutatásban stb. is.

Sajnos nagyon sok tabu máig sem veszttette el érvényét, olyannyira, hogy hiányoznak az irodalmi művek, amelyek segíthetnének az igaz folyamatok, történetek megismerésében. A magyarság XX. századi veszteségei, bukásai – az egyszerű mindennapokban és a nagy tragédiák, háborúk, forradalmak idején történtek – máig a tabu határát súroló, vitatott témák, nem jelennek meg közös élménnyé kovácsolódva irodalmunkban, irodalomoktatásunkban.

Az itt következő három írás a Stumpf-Benedek András Arany János-díjas író, költő, irodalomtörténész domborművének avatásán március 29-én, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán elhangzott beszédek szerkesztett változata.